

gündeme geldi. Midhat Paşa veliaht Abdülhamid Efendi'yle görüştü. Vükela Meclisi 30 Ağustos 1876'da yaptığı toplantıda V. Murad'ın hal'ine ve Abdülhamid'in cülüsüne karar verdi. Ertesi sabah Kubbealtı'nda toplanan devlet adamlarının huzurunda hal' fetvası okundu. Fetvada Sultan Murad'ın dâimî cinnet halinde olduğu ve görevini yapamadığı açıklanıyordu. V. Murad hal'edilerek kardeşi Abdülhamid tahta çıkarıldı (31 Ağustos 1876). Böylece doksan üç gün süren V. Murad'ın saltanat dönemi sona erdi. Bu doksan üç günün sadece yedi gününde kendine mâlik olduğundan söz edilmektedir.

Hal'edildikten sonra Çırağan Sarayı'nda oturmasına izin verildi; tedavisi için her türlü yola başvurulduysa da bir sonuç alınmadı. Başta mason çevreleri olmak üzere taraftarları onun sağlığının iyi olduğu ve haksız yere hal'edildiği propagandasını yayıyorlardı. Bunun üzerine II. Abdülhamid, Murad'ı yerli ve yabancı doktorlardan oluşan bir heyete muayene ettirerek hastalığının sürdüğüne ve tedavisinin imkânsız olduğuna dair rapor aldı. Ancak üç ay sonra eski padişah kaçırılmak istendi. İki Türk, ikisi yabancı olan dört kişilik bir komite, Murad'ı Avrupa'ya kaçırmak ve hükümdarlığını kabul ettirmek için kadın kılığında Çırağan Sarayı'na girmeye çalışırken yakalandı (Kasım 1876). Bundan sonra Cleanti Scalieri-Aziz Bey mason komitesi, onu kaçırpı tahta çıkarma planı yaptı. Murad'ı kaçıracak bir camide biat edip yeniden padişah ilân etmeyi tasarlayan komite üyeleri içlerinden birinin ihbarı üzerine harekete geçmeden yakalandı (15 Nisan 1877). Üçüncü kaçırma girişimini ise Ali Suâvi başlattı. Çırağan Vak'ası olarak bilinen hadise Ali Suâvi'nin öldürülmesiyle sonuçlandı (20 Mayıs 1878).

Bu kaçırma girişimleri II. Abdülhamid'i rahatsız etti. V. Murad bundan sonra daha sıkı koruma altına alındı. Yirmi sekiz yıl boyunca tam bir mahpus hayatı yaşadı. 29 Ağustos 1904'te şeker hastalığından öldü ve Yenicami Cedid Havâtîn Türbesi'nde annesinin yanına defnedildi. Yumuşak bir tabiata sahip olan, tahtta en az kalan Osmanlı padişahı olarak tarihe geçen V. Murad'ın resim ve müzikle ilgilendiği ve bazı eserler ortaya koyduğu bilinmektedir. Ayrıca mimarlığa da ilgi duyduğu belirtilir. Fazla alafranga davranması ve mason teşkilâtına girmesi (23 Ekim 1872) özellikle kardeşleri tarafından hoş karşılanmamıştır. En büyük zaafının aşırı içki düşkünlüğü ve müsrifliği olduğu kaydedilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Midhat, *Üss-i İnkılâb*, İstanbul 1294, I, 228-274; Ahmed Säib, *Tarih-i Sultan Murâd-ı Hâmîs*, Kahire 1326; a.mlf., *Vak'a-i Sultan Abdülazîz*, Kahire 1326, s. 134-215; Süleyman [Paşa], *Hiss-i İnkılâb yâhud Sultan Abdülazîz'in Hal'i ile Sultan Murâd-ı Hâmîs'in Cülüsü*, İstanbul 1326; Mehmed Memduh [Paşa], *Mir'ât-ı Şuânât*, İzmir 1328; a.mlf., *Hal'ler ve İclâslar*, İstanbul 1329; *Mir'ât-ı Hakikat*, I, 91-167; Ziya Şakir, *Çırağan Sarayı'nda 28 Sene: Beşinci Murad'ın Hayatı*, İstanbul 1943; Halûk Y. Şehsuvaroğlu, *Sultan Aziz: Husûsî, Siyâsî Hayatı, Devri ve Ölümü*, İstanbul 1949, s. 73-200; Danişmend, *Kronoloji*, IV, 265-284; *Mufassal Osmanlı Tarihi*, İstanbul 1972, VI, 3223-3279; Semih S. Tezcan – İsmail İşmen, *İlk Türk Masonları ve Sultan Murat V*, İstanbul 1998, s. 27-68; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Ali Suâvi ve Çırağan Sarayı Vak'ası", *TTK Belleten*, VIII/29 (1944), s. 71-118; a.mlf., "V. Murad'ı Tekrar Padişah Yapmak İsteyen K. Skaliyeri-Aziz Bey Komitesi", a.e., VIII/30 (1944), s. 245-328; a.mlf., "Beşinci Murad ile Oğlu Salahaddin Efendi'yi Kaçırmak İçin Kadın Kıyafetinde Çırağan'a Girmek İsteyen Şahıslar", a.e., VIII/32 (1944), s. 589-597; a.mlf., "Beşinci Murad'ı Avrupa'ya Kaçırma Teşebbüsü", a.e., X/37 (1946), s. 195-209; a.mlf., "Beşinci Sultan Murad'ın Tedavisine ve Ölümüne Ait Rapor ve Mektuplar, 1876-1905", a.e., X/38 (1946), s. 317-367; a.mlf., "Murad V", *İA*, VIII, 647-651; Baha Gürfirat, "Bir Rus Yazarına Göre V. Murad'ın Hastalığı ve Mithat Paşa'nın Muhakemesi", *BTTD*, II/11 (1968), s. 42-45; Suha Urmur, "Belgelere Göre 5. Murad'ın Masonluğu", *TT*, VII/38 (1987), s. 100-103; Hüseyin Çelik, "Sultan V. Murad ile İlgili İngiliz Gizli Belgeleri", *MÛTAD*, sy. 7 (1993), s. 173-186; E. J. Zürcher, "Murâd V", *El²* (İng.), VII, 599.

CEVDET KÜÇÜK

MURAD AĞA, Şeştârî

(ö. 1084/1673)

Türk müzikisi bestekârı,
hânende.

1019'da (1610) doğdu. Aslen Nahcivanlı bir Âzerî'dir. Sultan IV. Murad'ın Revan seferinden sonra İstanbul'a getirdiği on iki sanatkâr arasında yer alan Murad Ağa onu sâzende olan bu sanatkâr grubunun iki hânedesinden biridir. Evliya Çelebi onun çârtâ (çârtâr), Behcetî Hüseyin şeştâ, Ebûishakzâde Esad Efendi şeştâr çalıştığından bahseder ve şeştâr ustası olmasından dolayı müzikşinaslar arasında Şeştârî Murad Ağa olarak tanınır. Şöhretinin en parlak zamanı IV. Murad ile (1623-1640) IV. Mehmed (1648-1687) devirleri arasıdır. İstanbul'a gelince Beşiktaş semtine yerleşti ve daha sonra burada vefat etti. Hezargradlı Hüseyin Behcetî vefatına, "İtdi âheng-i fenâ hayf bem-i sâz-ı Murâd" mısraını tarih düşürmüştür (Ergun, II, 785).

Murad Ağa, tabii ses güzelliğinin yanı sıra şeştârîliği ve özellikle bestelediği eser-

lerle dönemin önemli müzikşinasları arasında yer almıştır. Doğduğu yörede almanya başladığı ilk müzik bilgilerini İstanbul'da çeşitli hocalardan aldığı derslerle ilerleterek üstat seviyesine ulaştı. Behcetî'nin tarih manzumesinde şairliğinden de söz edilen Murad Ağa'nın beste, nakış ve şarkı formlarında 100'e yakın eser bestelediği *Atrabû'l-âsâr*'da kaydedilmiştir. Günümüze bunlardan sadece kârçe, beste ve semâi formlarında hepsinin de sözleri Farsça olan beş bestesi ulaşmıştır. Bazı güfte mecmualarında bu eserlerin bir kısmının Abdülkâdir-i Merâî adına kaydedildiği görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 637; Ebûishakzâde Esad Efendi, *Atrabû'l-âsâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 6204, vr. 29; Subhi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Müzikisi*, İstanbul 1940, III, 155-157; IV, 19-24; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1945, II, 785; Hüseyin Sadettin Arel, *Türk Müzikisi Kimidir*, Ankara 1988, s. 5; a.mlf., "Türk Beste-kârlarının Tercemeihalleri", *MM*, sy. 19 (1950), s. 10; Kip, *TSM Sözlü Eserler*, s. 51, 97, 246, 247, 346; M. Nazmi Özalp, *Türk Müzikisi Tarihi*, İstanbul 2000, I, 356, 381-382; Hayri Yenigün, "IV. Sultan Murad Devrinin Lâdîni Bestekârları", *MM*, sy. 136 (1959), s. 104; sy. 137 (1959), s. 137; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Osmanlılar Zamanında Saraylarda Müzik Hayatı", *TTK Belleten*, XLI/161 (1977), s. 90; Öztuna, *BTMA*, II, 68-69.

NURİ ÖZCAN

MURAD BUHÂRÎ

(مراد البخاری)

Muhammed Murâd b. Alî
b. Dâvûd b. Kemâlidîn el-Hüseyinî
el-Buhârî en-Nakşibendî
(ö. 1132/1720)

Nakşibendî-Müceddidî şeyhi.

1050 (1640) yılında Semerkant'ta dünyaya geldi. Bazı kaynaklarda doğum tarihi 1055 (1645) olarak verilmekteyse de torununun oğlu Muhammed Halîl el-Murâdî'nin kaydettiği ilk tarih (*Silkü'd-dürer*, IV, 129) daha doğru olmalıdır. Semerkant nakibüleşrafı Seyyid Alî'nin oğludur. Üç yaşında geçirdiği felç yüzünden kötürüm olan Murad Buhârî tahsilini bölgedeki âlimlerden ders alarak tamamladı. Yirmi üç yaşında iken ilim öğrenmek için Hindistan'a gitti. Burada İmâm-ı Rabbânî'nin oğlu ve halifesi Hâce Muhammed Ma'sûm ile tanıştı ve ona intisap etti. İlmî konularda kendini yetiştirip seyrü sülûkünü tamamladıktan sonra hac vazifesini için yola çıktı ve hacın ardından üç yıl Hicaz bölgesinde kaldı. Memleketine dönerken Bağdat'a uğradı, oradan İsfahan'a geçti. Bu seya-